

Tannhelse uten grenser:

Gir nye smil i Etiopia

Behovet for tannhelsepersonell i Etiopia er enormt. Anslagsvis snakkes det om at de har 1 000 tannleger til en befolkning på 110 millioner mennesker.

  TORBJØRN WILHELMSSEN

Tannhelse uten grenser er i denne sammenheng en svært, svært liten organisasjon. Men for de pasientene som får hjelp av dem, har det enorm betydning.

Det er ikke bare tannleger som er involvert i det norskledete tannhelseprosjektet. Hele tannhelseteamet er involvert. Sommeren 2019 la en gruppe på 18 av gårde fra Gardermoen, bestående av tre tannteknikere, to tannpleiere, to tannhelsesekretær og åtte tannleger. I tillegg var det med to kommunikasjonsmedarbeidere og en tekniker. De var på jobb i Addis Abeba i 14 dager, og resultatet av innsatsen var meget synlig da Tidende besøkte Addis Abeba i begynnelsen av desember samme år.

Tannhelse er luksus

Tannhelse uten grenser startet opp for tre år siden og jeg har vært med fra starten av, forteller Abdela Oumer, som selv er utdannet tannlege, og fungerer som lokal koordinator i Addis.

– Jeg ble utfordret på slutten av studiene om å bli med som frivillig, og det har jeg aldri angret på. Dette er svært inspirerende, forklarer Abdi, som er hans korte kallenavn blant venner. Og de har han mange av.

– Tannhelse er ansett som luksus av mange i Etiopia. Det må vi forstå ut fra det faktum at fattigdommen er stor. Det fører likevel til enorm etterspørsel etter tannbehandling, og behovene er enda større på landsbygden enn det vi ser her i Addis. Men også her er det grupper som er ekstra underprivilegerte. Blant annet innsatte i fengsel. Vi fikk vite om en fange som hadde enorme smerter i munnen. Vi tok kontakt med ham og fikk undersøkt ham. Det endte med komplett ekstraksjon. Siden fikk han full protese og er nå etter omstendighetene, en lykkelig mann.

Abebech Gobena barnehjem

Siktemålet er å utvide virksomheten til flere byer og regioner i Etiopia. Selv om tannhelsen mange steder er forholdsvis god, fører likevel grov feilernæring til betydelige problemer. Mange steder er det populært blant barn å tygge på stengler fra sukkerplanter. Det kan bli i overkant

mye *lørdagsgodt* på disse barna, med tilhørende karies som resultat. Det er også tusenvis av gatebarn bare i Addis, og i tillegg til alle andre problemer dette medfører, er det en betydelig utfordring å drive med opplæring og annet forebyggende tannhelsearbeid i denne gruppen. Desto mer oppløftende var det å besøke barnehjemmet *Abebech Gobena*

Barnehjemmet bærer navnet til kvinnen som omtales som Afrikas Mor Teresa. Abebech Gobenas far ble drept da

SMIL: Tannhelse uten grenser har skapt mange nye smil blant beboerne på pleie- og omsorgssenteret Makedonia. Her er den lokale koordinatoren og tannlegen, Abdela Oumer, sammen med en av de mange som fikk god hjelp av Tannhelse uten grenser sommeren 2019.

KAFFESEREMONI: Etiopia er kjent for sin kaffe, både villkaffe og dyrket kaffe. Kaffeseremonier finner man overalt i Etiopia, også på pleie- og omsorgssenteret Makedonia, som her hvor to hjelpearbeidere først brenner, og så kverner kaffebønner, før de koker kaffe, til glede for beboerne på Makedonia.

hun var seks år. Da hun var ti år, ble hun giftet bort. Hun klarte å stikke av fra ektemannen og slo seg ned i Addis Abeba hvor hun skaffet seg både utdanning og jobb. Under en pilegrimstur i 1973 kom hun inn i et område med stor hungersnød. Her fant hun et barn ved siden av sin døde mor. Det endte med at hun tok dette barnet og 20 andre barn med seg tilbake til Addis. Dette ble starten på et stort og meget omfattende humanitært arbeid som omfatter blant annet empowerment av kvinner, et sykehus, og utviklingsarbeid innen jordbruk. I 1980 etablerte hun stiftelsen Agohelma (www.agohelma.org) som er paraply for alle virksomhetene etter at Abebech Gobena nå har trukket seg tilbake på grunn av høy alder.

– Vi har 38 barn på vårt eget barnehjem og rundt 200 barn som er plassert i fosterhjem i Etiopia, forklarer informasjonslederen i stiftelsen, Yitbarer Tekalign.

– Vi legger stor vekt på at barna skal tilbake til sin nære familie eller slektninger i landsbyen de kommer ifra. Vi mener repatriering er en viktig strategi for å både ansvarliggjøre lokalsamfunn, og for at barnet skal få vokse opp i trygge omgivelser der de kommer fra.

– Gjennom årene er rundt 12 000 barn blitt støttet av organisasjonen og 1,5 millioner mennesker har hatt direkte eller indirekte nytte av stiftelsens arbeid.

– I sommer besøkte tannhelseteamet fra Norge barnehjemmet. Tiden ble brukt både til opplæring av ansatte og til behandling av barn, forteller Abdi.

Makedonia, Addis

Omsorgssenteret Makedonia i utkanten av Addis er en annen sterk historie. Også her er det lokale krefter som står bak, og senteret er i dag hjem for rundt 2 000 mennesker. Det er eldre uten familie, demente, psykisk utviklingshem-

BYGGEAKTIVITET: Addis Abeba er preget av høyøkonomisk vekst og mange nye bygg under oppføring. Pleie- og omsorgssenteret Makedonia er intet unntak. – Vi har planer for å bygge ut til opp mot 10 000 beboere her, sier Ewnetu Belete som er en av lederne ved Makedonia.

mede og mennesker med både rusproblemer og psykiatriske diagnoser. Da Tidende besøkte senteret var det omfattende byggeaktivitet der.

– Vi er tildelt et stort område og vi bygger ut nye tiltak, forteller Ewnetu Belete som tar imot oss i velkomstavdelingen.

– Siktemålet er å kunne tilby egnede plasser til rundt 10 000 pleietrengende fra Addis Abeba.

Bilam Belete som etablerte Makedonia, er en av Etiopias mest ansatte personer. Basert på tilliten han nyter, har han klart å samle inn store summer til Makedonia-prosjektet. En kort rundtur på anlegget gav et overbevisende inntrykk av omfanget og kvaliteten på arbeidet. Standard på bygg og anlegg er et godt stykke unna det man ville akseptert i Norge, men det var helt klart at beboerne fikk god omsorg og sin personlige verdighet ivaretatt. Her var det tradisjonelle etiopiske kaffeseremonier, arbeidsstuer, butikker,

dusjanlegg, skole og bibliotek, for å nevne noe. Vi møtte mange, både ansatte og frivillige hjelpearbeidere, som sørget for beboernes ve og vel.

Tannhelsen er likevel en salderingspost på budsjettet i Makedonia som ellers i store deler av befolkningen i Etiopia. En undersøkelse fra 2018 viste at av 135 beboere på Makedonia over 65 år, hadde 64,8 prosent periodontitt og 17 prosent hadde periodentale utfordringer.¹

– Behovet for tannhelsehjelp er stort blant beboerne, sier Abdi, som var med oss på omvisningen.

¹ Magnitude and Determinants of Periodontal Disease Among the Geriatrics People Age ≥ 65 Living in Macedonia Humanitarian Association, Addis Ababa, Ethiopia, July 2018.
Fasil Kenea Duguma^{1*} Fisseha Abebe² and Nugusu Kelemwork³
¹ Department of Public Health, Defense Health Science College, Ethiopia
² Department of Dentistry, Atlas College of Dental Medicine, Ethiopia
³ Department of Dentistry, Atlas College of Dental Medicine, Ethiopia
Submission: August 13, 2019; **Published:** August 30, 2019

LOKALT DREVET: Pleie- og omsorgssenteret Makedonia er drevet fullt og helt av lokale krefter, og senteret har knyttet til seg både ansatte og frivillige medarbeidere som bidrar i arbeidet. Her er det (fra venstre) Asnaku Chekene, Atitegeb Achameie og Mastewar Getachew som er klar med middagsservering for beboere med store psykiske og fysiske utviklingshemninger.

MER ENN BARNEHJEM: Ved Abebech Gobena-stiftelsen ledes et omfattende hjelpe- og utviklingsarbeid i Etiopia, forteller Yitbarer Tekalign, som er kommunikasjonssjef ved stiftelsen.

– Vi screenet 200 pasienter bare i sommer, og flere fikk behandling. Vi får disponere en egen seksjon ved tannlegeutdanningen ved Universitetet i Addis Abeba, og vi transporterte mange av pasientene til og fra for behandling

her. Det er i seg selv en betydelig oppgave. Det ble naturlig nok mange ekstraksjoner, men våre tannteknikere fikk avhjulpet nøden for mange beboere som fikk både del- og helproteser, legger han til. Ikke alle ble ferdige med arbeidet de startet...

Stort behov for Protoser

Tanntekniker Anette Scarbarth som arbeider for Dental Service i Kristiansund er en av dem som deltok som frivillig på ekspedisjonen sommeren 2019.

– Jeg er utdannet i det gamle Øst-Tyskland, og erfaringer herfra var meget nyttige da vi arbeidet med pasienter fra Makedonia, forteller hun.

– Det var to meget intense uker, men vi fikk gjort mye. Vi laget rundt 40 hel- og delproteser. Likevel, vi ble ikke ferdige, blant annet med en spesiell pasient som hadde behov for helprotese. Da jeg hadde en uke fri i oktober, dro jeg ned igjen og fikk avslutte arbeidet med protesen og kontrollerte alt som vi hadde gjort. Det var langt mer enn noen hadde forventet, men det gjorde meg også veldig glad å se ham og de andre pasientene så fornøyde. Takknemligheten for å gi et smil tilbake, er det som teller! Jeg drar nok gjerne tilbake til Etiopia, sier Anette Scarbarth.

Langsiktig arbeid

– Vi er svært takknemlige for den innsatsen de frivillige tannhelsearbeiderne fra Norge gjør. Vi samarbeider godt med Universitetet i Addis Abeba og med de to institusjonene her. Men vi ønsker å utvikle og gjennomføre bærekraftige og forebyggende programmer over hele Etiopia. Det er et skrikende behov for opplæring i forebyggende tannhelsearbeid. Det er der ingen tradisjon for her. Samtidig ser vi at kostholdet gradvis endrer seg etter hvert som levestandarden øker. Det forsterker våre utfordringer på det forebyggende området. Vi må jobbe på mange plan, så det er behov for hjelp på alle nivåer fra hele tannhelseteamet, sier Wuba Kassahun som er tannlege i Oslo og grunnlegger og leder for *Tannhelse uten grenser*.